

*Марджері Бавн**(Marjorie Bowen)***Безсмертні гріхи**

Обличча молодої жінки, хоча бліде й розгублене, було в цьому суворому й похмурому зібранні єдиним ясним пунктом, з якого промінювала принада і краса. Навіть тіло її закривала груба, зле вишита одежа темної, мертвої краски.

Вона стояла з руками, закладеними ззаду, схиливши злегка голову; тільки очі, серед неповорухного обличчя, ходили вправо й вліво, розглядаючи по черзі кожного з обвинувателів та суддів, що в декількох рядах сиділи проти неї, сувориліві й достойні.

Стояла перед женевською Радою Двісті й була останньою з семи обвинувачених, що її пізвав перед цю Раду великий і незрушний Кальвін, якого донесення часто—густо вело людей в тюрму, на муки, на костир і під топір: був бо він справжнім володарем Женеви, а за його словом, киданим громовим голосом з проповідальниць, йшли вірно і ширили їх всі Двісті!

Цієї днини засуджено на його внесення шестеро на тюрму: молодого чоловіка, що прийшов в церкву з шаблюкою, купця, що дав своєму синові ім'я святого римо-католицької церкви; жінку, що на бенкеті говорила без пошани про одного пастиря; воєка, що проклинав в день Саббату; чоловіка, який ходив у штанах з розпіркою і в яркій одежі і нашого; що впився на хрестинах: всіх шестеро за те, що зломали закон Божий, як його Кальвін пояснював, а Рада Двісті виконувати наказувала. Цю молоду дівчину, дочку шляхотного женева, обвинувачували в тому, що вона танцювала на весіллі, що мала (смертельний гріх!) музичний струмент та дороге одіння, деь затаяні у своїй кімнаті, що вона, врешті приймала в себе каваліра, з яким співала, танцювала й бенкетувала, тоді, як Іван Кальвін проповідував у мрячній і холодній церкві — останній Суд і вічне пекло.

Донос такий зробив оден зі слуг. Проте, його найважчі закиди не були доволі ясні: він не в силі був ні подати вигляду гостя, ні вказати місце, де вона ховала одяги й струмент; її служка заявила, що не знає ні про що. І тепер Іван Кальвін, якому ця дівчина була зокрема ненависна задля її промінистої краси, напрасно й люто домагався від неї, щоби призналася.

* * *

Він займав в Раді почесне місце між Старшиною. Високий і блідий, з обличчям, що наводить страх, з запалими, чер-

воними від горячкового жару, очима, з виглядом хворобливим, безкровним і фанатичним, в одінні, що звисало з його вихудливих плечей, — говорив безбарвними устами про пекло й вічні муки.

Рада Двісті, сувора і похмура, неприступна ніяким сумнівам, чи закидам, безпощадна в своїй набожності, слухала його і одобрювала. Здивовані очі підсудної не находили ні тіні милосердя на жадному з облич суддів... Ні навіть того наймолодшого із Ради, що сидів у першому ряді та на якого вона кидала, час до часу, погляд, що видавався відкликом одної молодости до другої.

Та воно було надаремне. Він бо, зсунувши брови, розглядав її холодно, як предмет жаху. Врешті, вона відвернула погляд від тієї незручної суворости, здригнувшись злегка.

Кальвін повернувся в її бік і простягнув до неї руку, рухом ненависти і гніву:

„Ви й подібні вам, а ви розпустниці, нищите мої зусилля і робите з цього міста пекельний присінок. Ви й подібні вам душите те добре зерно, яке я з трудом засадив і підливаю своїми сльозами, та заставляєте його знидiti, ще заки воно кильчилося.

Ви — зіпсовані й гнилі, хоча і блищите назверх, немов цяцьки, щоб спокусити до гріха слабих...

Вважаєте себе гарними й приманчивими, бо ви прикрашені всіма тими принадами, які позичаєте в діавола, вашого опікуна; бо там, куди ви йдете на грішну забаву, хвалять і подивляють вас запеклі грішники. А проте, Господнє око стежить вас і усі ваші погляди, всі усмішки; ваша вибаглива одежа, танці й співи — все це є перед Богом бридке й відрадливе, а чорт поклав вже на вас свою руку.

І всі ваші примани, якими ви так чванитеся, підуть на паливо до пекла, де ви горітимете вічно, ніколи не згаряючи в безконечному конанні!

Нещасні! Що значить найдовше життя проти вічності? Та скільки зіпсуття ви накопичили в тому короткому шматковій часу!

Ще на смертній постелі будете глядiti в зеркало, всміхаючися до вашої появи; ще й тоді, як сатана буде брати вас на власність, ви будете квітчати ваші коси!

Сліпі, глухі і окаянні, будете ви йти своїм шляхом, аж поки не впадете в безодню вічності. Так, поки пекло не поглине вас цілих, не побачите руки, що Господь простягнув до вас.“

Молода дівчина підвела голову й дивилася на проповідника.

* * *

Довкола неї усе було затьмарене й холодне, як ці страшні слова, що саме пролунали: тверді обличча радних, звернені

до неї, їхні безбарвні одяги, сіра стіна без всяких прикрас і непрозорі вікна, що не давали бачити ні краєчка синього неба, ні відблиску зелені дерев; тьмяне світло і темні, рівні тіні на лавках радних, а над ними висока Кальвінова постать.

Підсудна ворухнулася і піднесла до обличчя блді руки. А тоді спустивши їх, поволі роздивлялася довкола.

„Пане!“ — промовила покірливим і дуже тихим голосом, „і ви, мої судді! Хоч би ви мали зразу кинути мене живцем у вогонь, яким мені погрожуєте, не могу признатися до того, чого я не робила“.

„Брешете! крикнув Кальвін, і це ні трохи не допоможе вам. Виявіть ваш гріх та ім'я того, що танцював у вашій хаті. нехай його досягне кара так, як вас.“

„Горе! Горе! Я не така нікчемна, як ви думаєте! Згляньтеся на мене! Вірте, що я живу у страху божому, що шаную закони божі — так! — і що ненавиджу діавола!“

„Це сам діавол стоїть за вами в цій хвилині, це він вам шепче в ухо ці слова, а ваше серце повне злоби, тому не хочете признатися!“ — відповів проповідник.

Вона стояла, розбита і пригноблена, молода й безпомічна, під поглядами всіх цих мужчин, що її осуджували.

Витягла до Кальвіна руки і знову казала слабким голосом:

„Від часу, як ви прийшли в Женеvu, пане, (її очі, повні жаку, впилилися у проповідника) я не грала ні на якому струменті, не танцювала, не носила гарного вбрання, не занедбала церкви ні молитов. Правду кажу: нема проти мене нічого окрім злоби одного служанця.“

Кальвін підхопив живо:

„Ви не робили цього явно, лиш потайки. І саме це робить ваш гріх ще важчим.“

Довге зітхання піднесло молоді груди під простою опончею, що суворими зборами спадала з її плечей.

„Ні явно, ні потайки. Тільки раз танцювала я й покірливо до цього признаюся.“

Легке ворухнення пройшло крізь лавки радних. Вираз перемоги розяснив на малу хвилину холодний та суворий Кальвіновий погляд.

„На тому весіллі, за яке мене обвинувачуєте, я танцювала“ — продовжувала дівчина — діавол покусив мене і я не чула божого голосу“

Вона стулила долонями руки і притиснула їх до серця, а сльози плили по її обличчю двома струмками. Її голос став хрипкий і невизначний через хлипання, яке вона силкувалася здушити.

„Карайте мене за цю провину, як що вважаєте, що треба так: в тамтому я невинна!“

І підвела на суддів повні сльоз очі.

„Бог чує мою мову“ — врочисто заявила — „присягаю-

ся, що я не винна в цих прогріхах, в яких мене обвинувачують — за виїмком отого танцю на весіллі своячки.“

Радні дивилися на Кальвіна, що не зводив очей з підсудної: його чоло було задумане, а уста ставали під великою рукою менш суворі.

„Це певне, — промовив він поволі, що я зачав прочищувати від гріху Женеву і що це місто стане вже незабаром гідне Господа. Я не в людина, яку можна легко обманути (і він гірко всміхнувся). Вірю, що я вилікував цю жінку і що вона сказала врешті правду. Я говорив про суд і пекло, а ця, вона уже засуджена на віки, невже-ж могла б брехати і заперечувати гріхи свого тіла?“

Хай-же вона буде покарана за цю провину, до якої призналася. Вірю, що вона не заблукає вже на дорогу гріху, лиш піде поволі простим шляхом, серед сльоз каїння, як треба грішникам“

* * *

Молода дівчина покірливо схилила голову, не в силі висказати вдячності та стояла тихо, підчас того, як члени Ради нараджувалися півголосом над присудом.

Наймолодший з Ради, на якого підмогу вона спочатку, здавалось, рахувала, виступав проти неї найзавзятіше, бо це був не лиш чоловік суворих обичаїв, але ще Кальвіновий приятель.

Під його впливом і уступаючи його домаганням, присуджено велику грошеву кару, що мала бути сплачена протягом двох днів, а колиб це не сталося, мала підсудна йти в тюрму.

Вона слухала спокійно, як відчитували присуд, а потім ще нище схилила голову.

„Дякую вам“ мовила „за цю покуту і заявляю, що вже не буду більш грішити, співаючи, танцюючи і роблючи подібні дурощі. А за те, що ви мені повірили на слово в тому, що торкається інших гріхів, які мені закидували — ще раз вам дякую.“

І вона загорнулася в свою опончу, гейби її зморозила ледяна постава всіх цих людей, що впилились в неї твердими поглядами, а може через те, що вже охляла від довгого стояння — та подалася в гліб мрячної залі. Кальвін проводив її очима: вона пішла покірливо і зникла за великими, чорними дверима.

„Ось одна“ — сказав він „що не буде вже більш ображувати Господа; якої життєва втіха і любов гріху переможени на завжди.“

Він майже усміхався, смакуючи цю гірку радість. А що судді сходили поволі зі своїх місць, він торкнув плече наймолодшого, що виявив себе таким безпощадним.

„Це-ж очевидне, що незабаром я знищу гріх в Женеві“ — сказав він з жаром — „хоч є такі, що вважають його безсмертним!“

Молодий радний звів на нього очі — сірі й холодні, немов зимова хмара:

„Ви багато зробили в цьому місті — сказав повагом і завдяки вам гріх не цвіте вже тут так, як давніш.“

Молоду дівчину зустріли батько й брат, що чекали в присінку.

Переказала їм, дивлячись в землю, присуд, а вони прийняли його мовчки, Кальвін бо панував в Женеві і був тут всемогучий.

Мовчки йшли тихими вулицями, уже залитими сумовитим півсумерком осіннього пополудня, аж дійшли до великого дому з сірого каменя, що був їхнім житлом.

Прийшовши сюди, вона зітхнула ще декілька разів, пролила ще декілька сліз, а відтак, взявши в руку книжку з молитвами й побожним міркуванням, пішла на гору до своїх кімнат.

Тут вона дбайливо позасувала за собою двері, зітхнула ще в останне, а тоді покликала свою вірну служку, яка прибігла зараз з сусідньої кімнати.

Ша! — сказала молода пані і почала тихенько сміятися. Удвох вони піднесли тяжке віко багато-різьбленої скрині і витягли звідтілля ковер, який завісили на вікно так, що ні найменший промінь світла не міг пройти крізь нього.

Потім почепили на двері завісу, заслоняючи дірку від ключа і кинули на вогонь жменю пахощів, так, що кімната стала наповнюватися п'яним і важким запахом.

Винявши зі шафи шістьвеликих свіч, розмальованих у квіти і взори, примістила їх на ватрані, у фльорентинських свічниках з червоної міді.

І ця сама дівчина, що стояла недавно перед Радою, увійшла у свою спальню, сіла тут перед свічадом, скинула полотняний очіпок, потрясла своїми шовковими, густими кучерями і стала навивати їх на пальці та прикрашувати золоту ниткою і перлинами з зелено золотавим відтінком.

Опісля вийняла з іншої, затаєної під ліжком, скрині кармазинову сукню, гаптовану розкішно золотом, з довгими, внизу широкими рукавами, обшитими лисячим хутром та з квітним Mediceis, підбитим білим атласом. Вдягнулася у неї, а служанка помагала їй, запинаючи її спереду й ззаду тонкими, срібними ланцюшками. Врешті вона вула свої малі ніжки в червоні сапанці, розшиті шовком в білі троянди. До пояса почепила віялку з фризованого піря, з ручкою із слоневої кости та з зеркальцем посередині; довгу палочку теж із слоневої кости; кришталеву в срібло оправлену скриньочку з пахощами, що мала форму яблука, з хвостиком та листками із сардоніксу; і врешті, годинник з зеленої емалії у золоті, з ціка-

вими узорами. На шию взяла рубінове намисто, а в уха довгі сережки з блискучими смарагдами.

Так прибрана, здалася ще більше промінна, а щоки і уста набрали нової краски, захоплення життям розлилося на її рисах і дивна ніжність сповила її погляд.

Служанка витягла з під хутряного покривала плоский струмент, розмальований в поганські боги й богині та примістила його на столі, опісля зняла з найвищої полиці в шафі зимне м'ясиво, овочі в кошику, булку, червоне вино у високих пляшках і срібне накриття. Коли накрила стіл і він злегка колибався через одну коротшу ніжку, вона підсунула під неї книжку з побожним міркуванням.

Тепер пані і служка балакали півголосом і сміялися безжурно, а служка, сівши перед струмент, співала тихо початок французької любовної пісні, якої слова склав Клемент Маро, знаменитий поет і великий грішник

Як залюбки у цей веснянвй час
Земля вбирається в одяг з нових прикрас,
Так і коханці всі спішать
Нових приємностей зазнать:
В обіймах іншої чи в чужині,
Нібито вірні всім і — ні одній,
Та мов серце — як кохає,
Не знає ні кінця, ні краю.

Дрібним кроком посувалася молода пані сюди й туди по воскованій долівці, тримаючи в руці скриньочку з пахощами, а її свіжі уста повторяли з чуттям:

Та мов серце — як кохає,
Не знає ні кінця, ні краю!

Повітря було тепер напоене пахощами, що підіймались з вогню, а в ніжному світлі, яке кидали горючі свічки із чистого воску, видно було нагі, розкішні форми істот, розмальованих веселими барвами на струменті. Самоцвіти й золоті гапти чудового шовкового одягу сіяли при кожному русі молодої танечниці.

Сміючися, пристанула й кинула оком на свій годинник; шепнула два слова служці, яка підвелася, пішла в сусідню кімнату та відчинила тут, сховані поза ліжком, потайні двері, відслонюючи таємний вхід і сходи у стіні. Увійшла туди і зникла з очей.

Молода пані, яка подалася за нею в спальню, стояла тут біля темних завіс простенької постелі, зворушена й блискуча в цьому півсумерку, гейби птаха з блискучим пір'ям у тінії кипарису.

...не знає ні кінця, ні краю!

мугикала собі, притискаючи до уст свою пахучу руку.

Служанка зявилась незабаром вінкритими дверима, задихана й мовчазна; позаду неї йшов мущина, високий ростом, загорнений у плащ сумної краски.

„Мельхіор!“ — промовила чуло молода жінка, а її тихий сміх нагадував воркування голубки.

Мущина зачинив наперед двері, а потім узяв в обійми всю цю промінну велич.

Його плащ розкрився долом, відслонюючи оранжево-блакитні штани з розпіркою і шпаду в піхві із зеленого оксаміту.

Вона взяла його за плечі і відхиливши взад голову, дивилася йому просто в обличчя.

„Чи Іван Кальвін вичистив з гриху Женеву?“ — питалася, сміючись

Він звільнив на мить з обіймів тонкий стан і відіпнявши від свого пояса шовковий гаманець, кинув його на ліжко.

„Ось тут викуп, наложений Радою Двісті, Жізель.. є це частина з того, що дала мені одна французька жінка, аби запевнити собі мою підтримку в Раді“...

Капішон плаща, спадаючи йому саме у цю мить із голови, відслонив риси наймолодшого з радних.

Переклала М. Струтинська.

Л. Луція.

Чи справжнє визволення?

[Олександр Копиленко: „Визволення“ — Роман. Друковано в „Літературному Ярмарку“, Книга X і XI, (ст. 4—163 і 4—151), Харків, 1929 і 1930.]

В часах памятної орієнтації М. Хвильового „на психологічну Європу“ домагався автор „Солонського Яру“, щоби письменники виявляли подвійність людини „переходового періоду“. „Наше гасло“ — писав він у памфлетах „Камо грядеши“ — „не давати суспільству заснути“. Це було 1925 року. Пять літ хвалився „Літературний Ярмарок“, що „саме Хвильовий привів до української революційної прози до 20 найпотужніших сучасних письменників, найпопулярніших і найбільш підготованих до тих завдань, які читач ставить до пролетарської літератури“. В словах цих багато самореклями на адресу самого Хвильового, як і тих „20 найпотужніших письменників“, які, якщоб справді були — принеслиби честь навіть найбагатшій літературі.

Серед письменників-прозаїків, що здійснюють гасло Хвильового, видатне місце займає Олександр Копиленко (ур. 1900 р.), автор кількох збірок оповідань і повістей. Повість, чи як автор називає, роман, „Визволення“ заслуговує на увагу вже своїм розміром (понад 300